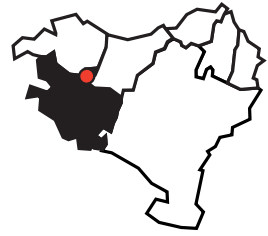


# Ihesi

Testua eta argazkiak:  
GORKA AZKARATE



Euskal Herria ezagutzuz:  
**Aramaio (Araba)**

## Hosto itsasoan igeri

“Ez inori esan, eta azkar ibili inguru hori betirako galdu baino lehen. Kurtzetako lepotik Urkiolako mendaterainoko zeharkaldia, Arangioko haitzen gailurretik igaroz eta Anbotoren azpikaldean barrena, Euskal Herriko mendietan egin daitekeen azkenetako ibilaldia dugu. Egidazu kaso”. Hitzaurre txiki horrekin hasten du Luis Pedro Peña Santiagok, bere *Euskal Herriko 100 gailur eta mila txoko* maisulanean, liburuko lehenengo ibilbidearen deskripzioa. Izan bedi, oraingoan proposatzen den ibilbide paregabea, etnologo eta mendizale irundar handiari eginiko omenaldi xumea.

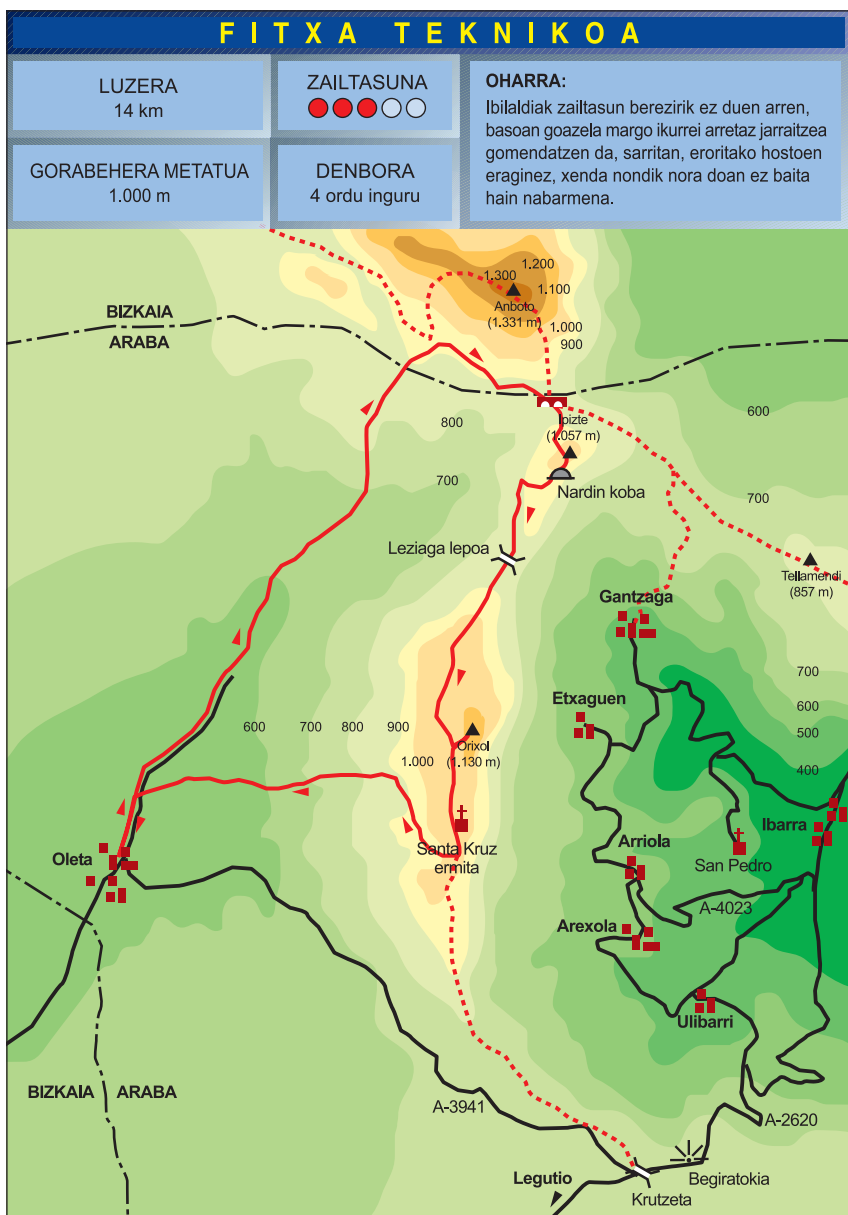
ARAMAIOKO BAILARA Arabak, Gipuzkoak eta Bizkaiak bat egiten duten puntutik (Besaide) oso gertu dago, eremu menditsu batean, Durangaldeko Udalaiz, Anboto, Ipizte eta Orixol (Arangioko haitzak) eta Murugain eta Jarindo mendiek inguraturik, uren banalerroa ere bertatik pasatzen delarik. Ibarra da bailarako herrigune nagusia,

baina beste hainbat elizate daude udalerrian: Gantzaga, Etxaguen, Arexola, Barajuen, Azkoaga, Uribarri, Untzilla eta Oleta. Azkena kasu berezia da, haranetik kanpo dagoen auzune bakarra baita, Otxandio (Bizkaia) herriarekin muga egiten duen berririk, sapolan. Bizkaia eta Arabaren arteko muga bihurria da eremu horretan, Otxandio Bizkaia-

ren barruan eta Oleta Aramaioren zati moduan geratzen direlarik. Bitxia, sapolako herria bizkaitarra eta haranekoa arabarra izatea. Tarteke badago, gure herri honetan, arau orokorra hausten duen kasu bat edo beste.

Urkiolatik Kurtzetara doa Luis Pedro Peña Santiagok proposatzen duen ibilbidea; guk, berriz, Oletan





**Nardin izeneko koba txiki honetan hiru egun igaro omen zituen Santa Kruz apaizak, Aramaioko Udaletxean preso zegoela ihesi egin eta gero. Kutxatilan Orixek haren bizitzan oinarrituta idatzitako liburua, pare bat argazki eta arrosario bat daude gordeta.**

Zelai eder batean osatuko ditugu lehen igoerako azken metroak, Urkiolatik Zabalandiko lepora doan hartxintzar bidearekin topo egin arte.

### **Ipizte eta Santa Kruzen koba**

Begirada Anbotoko horman galdurik merezitako atsedena hartu ostean, gertu izango dugu ibilbideko tarterik ederrena. Tellamendi eta Besaide aldera doa ezkerraldeko bidea; Ipizte bere magaletik zeharkatuz Leziagako lepora, berriz, eskuinekoa. Guk zuzen-zuzenean egingo diogu eraso parean dugun Ipizteko harri koxkorrari, aldapa motz bezain gogor batean gora. Zabalandiko zelaia utzi eta basoan barneratu bezain laster, lagungarri izango zaizkigun zenbait kairn aurkituko ditugu, baso eta harkaitz artean biderik errazena zein den salatzen dutenak. Sarritan hosto lehorrez estalirik egon ohi den malda piko honetan kontu handiz ibili beharko dugu, irristada edo bestelako ezustekorik gerta ez dakigun. Zuhaitz artean, Ipizteko postontzia aurkituko dugu luze gabe

hasi eta bukatuko dugu txangoa. Otxandiotik edo Kurtzetako mendetik hurbilduko gara Oleta auzora. Eguraldia lagun izanez gero, hara heldu eta oinez hasi orduko izango dugu Durangaldeko mendien lehen ikuspegi panoramiko ederra. Eskuinetik ezkerrera, jarraian igoko ditugun Orixol eta Ipiztez gain, Anboto, Elgoi, Kurutzeta eta Anbotoko gailurreriaren jarraipenaren ikuspegi paregabeaz gozatzeko aukera izango dugu.

Oletako eliza parean hasiko dugu ibilaldia, eta Otxandiotik datorren errepideari jarraituko diogu, kilometro pare bat aurrerago beronen amaierara heldu arte. Autoa errepide amaierako aparkalekutxoan uzteko aukera dago, baina gure ibilbide

zirkularra Oletako elizatik gertu amaituko denez, goiz ala berandu errepideko zeharkalditxo hori egitera beharturik gaude. Zabalandiko lepora ordu eta erdiko bidea dagoela dioen geziaren norabideari men egin eta basoan barneratuko gara, egurrezko zubitxo polita zeharkatuz, margo ikur zuri-gorriak lagun, hartxintzar bide zabalarri jarraituz.

Luze baino lehen utziko dugu bide hori; egurrezko bigarren zubitxo dagoen bidegurutzetan zuzen jarraituko dugu, maldan gora. Bidexkak atsedetik gabe egiten du gorantz, baso ezin ederragoan, Anbotoko pareta gerotz eta gertuago sumaraziz. Galerarik gabeko bidea da, margo zuri-gorriak eta kairn edo harri pila txoek gidaturik osatuko duguna.





Aramaioiko ibarra Ipizteko gainetik ikusita.

(1.057 m). Ez da Ipizte ikuspegi oparoko gailurra, zuhaixkek mugatu egiten baitiote ikusmira zenbait norabidetan, baina Aramaioko harana (Ibarra, Gantzaga, Etxaugen, Untzilla...), eta jarraian igoko dugun Orixol mendia ikuskatzeko behatoki ezin hobea dugu.

Hegoalderantz okertuko dugu segidan norabidea, igoerako bidexka eskuinean utziz eta uneoro Aramaioko harana hartuz erreferentzia moduan. Ereku nahasi xamarra da jarraian datorkiguna, eta kontuz ibili behar da hostoz estaliriko harri artean. Altuera apur bat galduz, gailurrerari jarraiki, Iruatxeta Erdikoa izeneko orratzaren oinarrira iritsiko gara. Alderik alde pitzadura txiki batek zulatzen du orratz erraldoi hori, Santa Kruz apaizaren koba

gordetzen duen sakonera igarotzea ahalbidetzen duen pitzadurak, hain zuzen. Beldurrik gabe, gorputza biratu eta atzeraka murgilduko gara pitzaduran barrena, oina non jartzen dugun ondo aztertuz, Aramaioko haraneko ikuspegi amestua eskaintzen duen balkoi moduko batera heldu arte. Santa Kruz apaizaren koban gaude, Nardin koban.

Albo batean kutxatila gardena aurkituko dugu. Santa Kruz apaizaren garaiko argazki pare bat, Nikolas Ormaetxea *Orixek* haren bizitzan oinarrituta idatzi zuen liburua eta arrosario bat daude barruan. Leku berezia.

### Leziagako lepo magikoa

Ipizte eta Orixol bereizten dituen Leziagako lepoa da hurrengo jomu-

ga. Lepo eder horretara heltzeko, aukera bi: Ipizteko gailurreri gorabeheratsua jarraitu –Gantzaga eta Leziagako haitzak gaindituz– edo gailurreriatik eskuinalderantz jo, pagadian behera, bide argirik gabe, Zabalandiko lepotik Ipizte saihestuz Leziagako lepora doan bidexkara heldu arte (margo ikur zuri-gorriek gidatuko gaituzte berriro). Lehenengo aukera, ederra izanagatik, ez da gomendagarria eguraldi hezea izanez gero; agian ederragoa den bigarrenak, berriz, ez du aparteko arriskurik, baina hostoz estaliriko basoan kontuz ibiltzea eskatuko digu, bihurrituren bat izan nahi ez badugu.

Leziagako lepoa erraz ahanzten ez den leku horietako bat da, heltze hutsak ibilaldiari zentzua ematen dion leku magikoa. Ipizteko haitzen

## Santa Kruz apaiza (Elduain, 1842–Pasto, Kolonbia, 1926)

Manuel Ignazio Santa Kruz Loidi, gipuzkoar erlijio-gizon eta militarra, Santa Kruz apaiza goitzenaz ezaguna izan zen. Apaiz ikasketak Gasteizko seminarioan egin ondoren, Hernialdeko erretore izan zen bolada batez. Don Karlos erregegaiaren aldekoa zen, eta Frantziara ihes egin behar izan zuen horregatik. Bigarren Gerra Karlista piztu zenean, tropa karlista baten buru zela itzuli zen. Zornotzako Akordioa ez zuen onartu, ordea, eta borrokan jarraitu zuen atxilotu zuten arte. Arrasaten hartu zuten preso, eta Aramaioko Udale-

txean egon zen giltzapeturik. Ihes egin eta Ipizte mendien errailetan dagoen koba txiki famatuan igaro zituen, diotenez, hiru egun inguru, Frantzia aldera abiatu aurretik.

Karlista zein liberalen aurka gogorkeria handiz jokatzen omen zuen Santa Kruz apaizak, eta heriotza zigorra ezarri zion karlisten gerra kontseiluak. Indultua lortu zuen, baina. Gerra ostean, Amerika aldera abiatu zen; Jesusen Lagundian sartu eta misiolari lanak egin zituen hainbat lekutan. Kolonbian hil zen, 84 urte zituela.



**Goian, ezkerrean, Santa Kruz ermita, Orixoleko tontorretik hurbil. Ondoko argazkian, ermita bera tontorretik ikusita. Lerro hauen eskuinean, Ipizteko haitzak eta Orixol, Ipizteren gailurretik ikusita.**

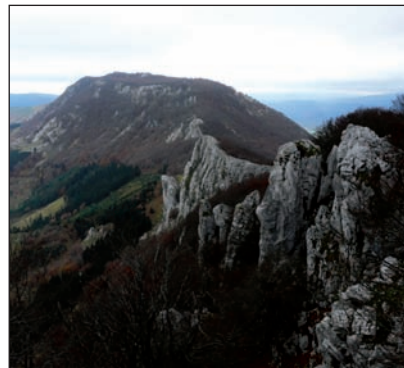
eta Orixoleko pagadi itxiaren erdian zelai koxkor batekin egingo dugu Leziagan topo. Alde batean borda txiki bat eta bestean Aramaio ibarraren ikuspegi paregabea. Ametsetako txokoa. Pagadian barneratu eta Orixolen estreinako maldei egingo diegu aurre, Bizkaiko Bira eta Uren Banalerroaren ibilbidea mugatzen duten ikur zuri-gorriak bistatik galdu gabe. Hasierako malda horietan izerdi pixka bat botako dugun arren, ordeka nagusituko da ondoren, eta gozatu egingo dugu hosto lehorren gainean urrats bakoitza ematearekin. Luis Pedro Peña Santiagoren hitz goxoak etorriko zaizkigu gogora Orixoleko gailurrera hurbiltzen goazen heinean. Mundutik aparte gaudela pentsatu liteke, baso zoragarriak sorgindurik.

### **Azken gailurra: Orixol**

Une batean, Orixoleko gailur soileira eramango gaituen xenda haute-mango dugu bidegurutze batean (ikur nabarmena dago pago baten

enborrean). Harri artean azken metroak osatu eta Arangioko haitzen puntu garaienera helduko gara, Orixoleko gailurrera (1.130 m). Gailurra baso itxitik kanpo dago, eta horri esker ikuspegi paregabeaz gozatuko dugu: Anboto, Ipizte, Tellamendi, Murugain, Orkatzategi, Kurutzeberri, Aloña, Aizkorri... Otxandio eta Oletako ibarra ere talai ezin hobetik menderatzearen sentipena izango dugu.

Gailurrean atsedean hartu ondoren ibilbidearen azken zatiari ekingo diogu. Orixoleko igoera hasten den bidegurutzeraino itzuli eta Krutzetako mendatera doazen ikur zurigorriei jarraituko diegu berriz, minutu gutxiren buruan Santa Kruz ermitatxora heltzeko. Oleta auzoa gertu sumatuko dugu begirada Otxandioko sapaldara zuzentzean. Jaisteko bide egokia aurkitzea da falta zaigun bakarra, margo ikurrak Krutzeta aldera doazela kontuan hartuz, ibilbidearen amaiera ikur horien laguntzarik gabe egin beharko baitu-



gu. Gailurreria nagusia utzi eta eskuinera abiatuko gara, pagadian behera, txabola batekin topo egin arte. Txabolatik gertu hartxintzarrezko pista dago, baina gu erreka zuloan behera abiatuko gara berau utzirik, kairn arrastoez gidaturik. Bizkor galduko dugu garaiera, urari jarraituz, eta laster Oletatik gertu gaudela adieraziko digun bide zabalago batera helduko gara. Aldatsa ordeka bilakatzearekin batera Oletako lehenengo etxeak ikusiko ditugu parez pare, eta hala iritsiko gara hasierako puntura, mundu magiko batean bidaia egin ostean. ■



## **Aramaioko Udala**

Euskera da gurie dan bakarra!

Bixente Goikoetxea plaza, 1  
945 44 50 16  
01160 Aramaio (Araba)  
[www.aramaio.org](http://www.aramaio.org)

